

HET GESLACHT WALCKIERS, 18de EEUWSE KAPITALISTEN

Van **CORNELIS**,

**schepen van Ninove (°1670) en oorlogswoekeraar
over zijn broer JOSSE (1676-1749) en diens zonen**

ADRIEN-ANGE (1758-1837) en JAN (1777†)

EDOUARD “le magnifique” (1758-1837)

revolutionair, slavenhandelaar, democraat (?) en patriot.

door Gaston Imbo

Adrien-Ange Walckiers (1721-1799) en enkele van zijn familieleden

(Annuaire de la noblesse 1869, 1874, 1899, 1913, 1923, 1930.)

De familie Walckiers is afkomstig uit Ninove, waar reeds in het begin van de 16de eeuw landbouwers met die naam vermeld worden (H. Vangassen, *Geschiedenis van Ninove II*, Ninove 1959, pp.281 en 282).

De sociale opgang van de familie begon in de 2de helft van de 17de eeuw toen enkele leden van die stam, kleine eigenaars, hoteliers-brouwers en graankooplieden, zich politiek zeer bedrijvig begonnen te tonen. Het is de periode waarin de heerszuchtige Lodewijk XIV op ons grondgebied vijf grote oorlogen kwam uitvechten, tegen Spanje, tegen de Verenigde Provinciën, tegen Oostenrijk.

Het gedurig heen en weer trekken van bevriende en vijandige legers, die inkwartiering zochten, paarden en voedsel, was voor gewiekste handelaars die de bevoorrading konden verzekeren een bron van enorme inkomsten. Zo voor deze **Cornelis Walckiers** (gehuwd met N. Le Sellier), de overgrootvader van Adrien-Ange, die tussen 1693 en 1705 herhaalde malen schepen was van de stad Ninove. (H. Vangassen, o.c.p. 615-620). De zoon van Cornelis, **Daniël Walckiers** (1642-1693) was eveneens schepen van Ninove. Hij had uit zijn huwelijk (1669) met **Johanna Saeghman** (†Ninove 2.09.1704) vijf kinderen, waarvan wij er drie vermelden: **Cornelis** geboren te Ninove op 4 februari 1670; **Joos**, geboren te Ninove in 1676; **Elisabeth**, geboren te Ninove in 1678 en er overleden op 12.09.1718, gehuwd met Jan van der Eecken (+ Ninove 07.01.1727) burgemeester van Ninove, ouders van **Ferdinand van der Eecken**, abt van de Sint-Cornelisabdij aldaar. (P. en J. Lindemans, oude Brabantse geslachten: Walckiers, in *Eigen Schoon en de Brabander*, 36 jg., 1953, pp.276-286).

Gedurende de ganse 18de eeuw stijgt de familie

Walckiers gestadig op de sociale ladder dank zij **diensten bewezen aan de Oostenrijkers** die, na de verdragen van Utrecht en Rastatt (resp. 22.05.1713 en 06.03.1714) de Spaanse Nederlanden in bezit namen.

Cornelis Walckiers, schepen van Ninove in 1708 en 1709, werd in 1715 “*entrepreneur des troupes de sa majesté*” en hij zou satrijk worden met de aankoop en de levering aan de Oostenrijkse troepen van levensmiddelen, paarden, logementen. Op 9 november werd hij raadsheer van de keizer en op 27 december 1726 algemeen ontvanger van Vlaanderen. Hij kocht de heerlijkheden Oostwinkel, Poppenrode en Loenhout en werd op 10 januari 1727 **geadeld door Karel VI**.

In de patentbrieven wordt de nadruk gelegd op het rooms katholicisme van Walckiers' voorouders en op de goede diensten door hem gepresteerd “*tant pour la subsistance de nos troupes à leur arrivée aux Pays-Bas qu'en d'autres différentes occurences?*” (Annuaire de la noblesse, 1869, p. 236).

Hij was gehuwd met **Marie van Langenhove**. Zijn zoon **Jean-Joseph** (†17.12.1758), ook algemeen ontvanger van Vlaanderen, kocht op 7 mei 1736 de heerlijkheid Moerbeke voor 46.000 gulden, van **Françoise Caroline de Beaufremez**, dochter van Alexander de Beaufremez en **Francisca Louisa de Croix**. Hij huwde driemaal en had slechts een zoon **Jean, heer van Oostwinkel**, die ongehuwd overleed.

De tweede zoon van Daniel Walckiers en Jeanne Saeghman, **Joos Walckiers**, was de vader van Adrien-Ange.

Joos Walckiers kwam zich na zijn huwelijk met **Jeanne Marie van den Branden** (1695) te Geraardsbergen vestigen. Hij was administrateur van de vorstelijke domeinen en samen met zijn collega **Petrus van Bochaute** werd hij in 1730 uit zijn ambt ontzet; hun goederen werden gesekwesteerd. Het moet zijn dat de betichting van nalatigheid (en verduistering) alleen tegen

van Bochaute weerhouden bleef vermits zijn goederen een tweede maal op 20.08.1733 en een derde maal (en dit op klacht van Joos Walckiers' neef **jonker Johannes, heer van Oostwinkel** "comijs van 's lants impositiën int quartier van Ghent") op 05.07.1734 onder sekwester werden geplaatst. Joos Walckiers ging hier dus vrijuit (S. De Lange: *Geschiedenis van de oostelijke rand van het Brakelbos...* in "Handelingen v. d. Geschied- en Oudheidkundige kring v. Oudenaarde, deel XVIII, 1ste afl., dec. 1975, pp. 55-95).

Die **Petrus van Bochaute** vinden we tussen 1753 en 1765 niet minder dan zeven maal als schepen van Geraardsbergen (De Portemont, *Recherches...* II p. 60-62) zodat hij ook wel zijn schuld zal ingelost hebben.

Op eigen aanvraag werd **Joos Walckiers op 18 december 1734 geadeld** en als argumenten werden aangevoerd: de gehechtheid van de familie aan de katholieke godsdienst en de wens om het voorbeeld van zijn broer te volgen!

Joos Walckiers en Jeanne van den Branden hadden zes kinderen, allen geboren te Geraardsbergen:

-**Paul Antoine**, 17.12.1699 - Budingen (Halle) 29.10.1774, industrieel, heer van Budingen, Vlieringen en Galmaarden (gekocht in 1752). Op 3aug. 1735 te Mons gehuwd met Agnès de Wolff (°1719, †Geraardsbergen 13.12.1745).

-**Anne-Carherine**, °22.05.1703, gehuwd met **Jacques Octave de Partz**, burgemeester van Geraardsbergen 1740, 1741, 1743-1745, 1747-1750, 1753, 1754, 1759, voorschepen 1742, 1746; schepen 1751, 1752.

-**Anne-Marie**, °16.03.1705.

-**Jean**, °26.07.1714, †Brussel 09.09.1777, ongehuwd; voorschepen van Geraardsbergen in 1743, 1744 en 1745; burgemeester in 1746.

-**Adrien-Ange**, waarover dadelijk, °13.02.1721

-**Antoine**, †08.09.1745, heer van Courtanbois, admodiateur-generaal van Vlaanderen, kocht in 1728-1740 vele ha bos te Opbrakel. Zijn weduwe **Jeanne De Pester**, hertrouwde in 1747 met de Gentse ridder **Hector Gabriel Faligant**.

Adrien-Ange Walckiers werd geboren te Geraardsbergen op 13 februari 1721. Hij werd reeds op relatief jeugdige leeftijd hoogbaljuw van de stad en het land van Dendermonde, waarschijnlijk dank zij de voorspraak van zijn vader Joos en zijn oom Cornelis, beiden door Karel VI geadeld, misschien als gedeeltelijke compensatie voor het zware financiële verlies (zo'n 120.000 florijnen) dat ze geleden hadden bij de opheffing van de "Oostendse

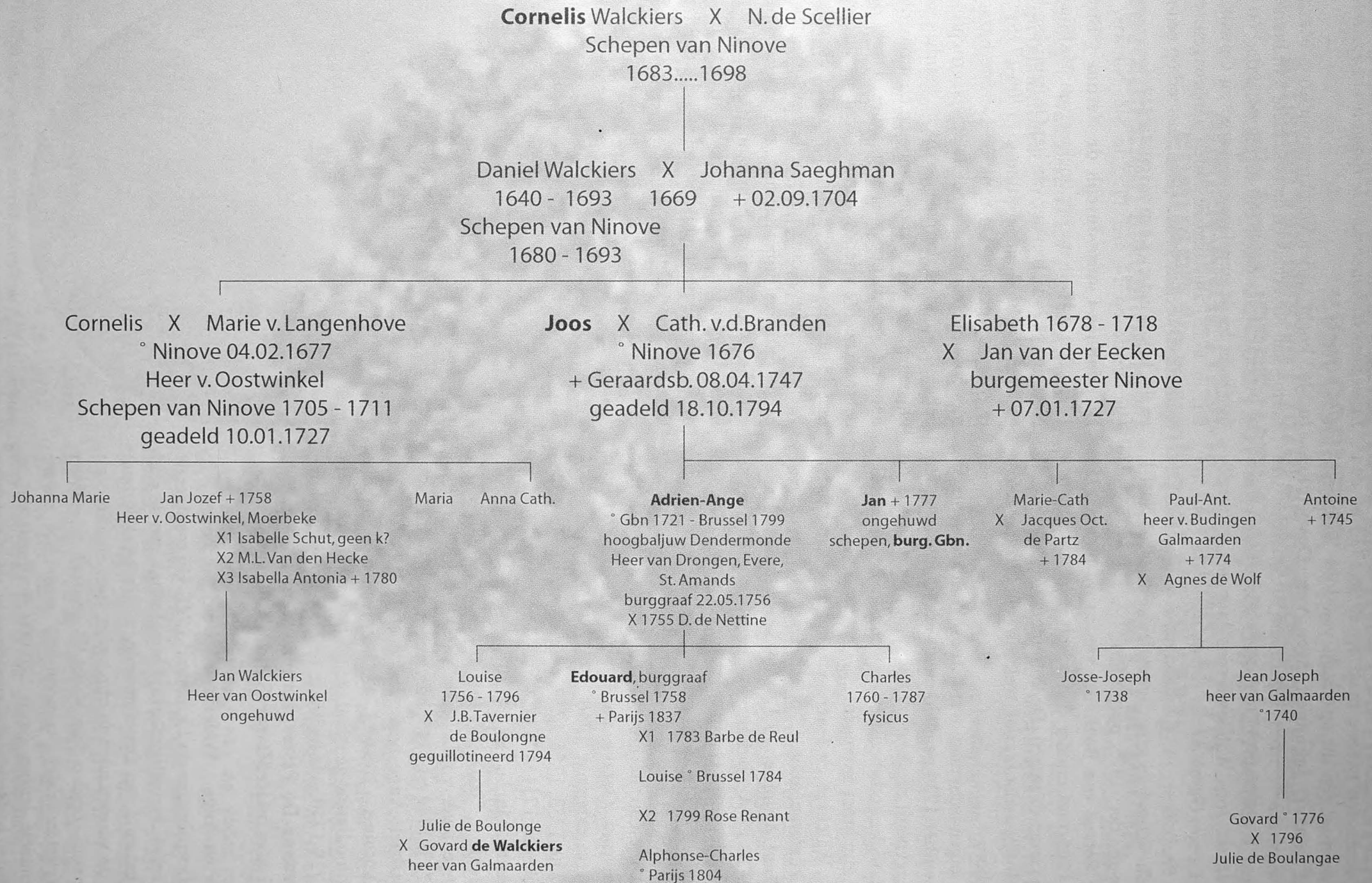
Compagnie" (*Compagnie Générale Impériale des Indes pour trafiquer dans le Bengale et en Extrême-Orient*) in 1731.

In 1753 kocht Adrien Walckiers van Louis Mazarin, hertog van Nivernais en ambassadeur van Frankrijk te Rome, de heerlijkheid Drongen, voor 60.000 florijnen. In de gevel van de kerk van Opwijk liet hij, in 1773, zijn familiewapen aanbrengen: twee naar elkaar toegekeerde valken, rustend op een rots, en elk bekroond met een zespuntige ster.

Hij huwde op 24 mei 1755 te Sint-Niklaas, met **Dieudonnée-Louise-Joseph de Nettine** (°Brussel 1736). Zij was de oudste dochter van **Mathias de Nettine** (†1749), bankier van het Oostenrijkse Hof, en van **Barbé Louise Stoupy** (1706-1775), zijn tweede echtgenote. De bank de Nettine bezat het monopolium van de financiële staatsverrichtingen, beheerde de kapitalen van de rijkste families uit de Oostenrijkse Nederlanden, inde en controleerde de door de Staten toegestane subsidies. Dank zij de echte en hechte vriendschap van weduwe de Nettine met de gevolmachtigde minister graaf Cobenzl, met Patrice de Niny, voorzitter van de privé-raad, en met eerste-minister prins Kaunitz, de drie kopstukken van het Oostenrijks beleid in België, was de bank de Nettine de officieuze staatsbank die een onaantastbare positie op de binnen- en buitenlandse financiële markt innam.

Madame D.M.J. de Nettine, Gravin van Lalive de Jully, naar de Saint-Aubin

Het aanzien en de klasse van de familie de Nettine komen duidelijk uit de verf als we de huwelijken, door de drie zusters Dieudonné aangegaan bekijken:

-Rosalie (1737-1811) huwde in 1760 met Jean-Joseph, markies de Laborde, bankier van het Franse hof, eigenaar van vrachtschepen en plantages, heer van Pompadour, Bret, Laroche enz....

-Anne (1739-1813) werd in 1761 de vrouw van Pierre-Joseph Micault d'Harvey, beheerder der koninklijke schatkist, erfgenaam van de financier Paris Montmartel;

-Marie-Louise (1742-1827) werd in 1762 de echtgenote van Ange-Laurent de Lalive de Jully, substituut van de procureur-generaal, inleider der ambassadeurs te Parijs.

Op 7 maart 1762 werd Adrien-Ange Walckiers door keizerin Maria-Thérésia benoemd tot raadsheer-magistraat (conseiller de longue robe) in de Staatsraad. De keizerin wilde hiermee haar dierbare en getrouwe onderdaan belonen voor de ijver die hij bij verschillende gelegenheden betoond had "*pour le bien de son royal service*"!

Om de staatskas te spijzen had de keizerin in 1759 door een zekere financier Cazalbigi een "gennese loterij" laten organiseren. Deze loterij liep op een fiasco uit. De geruineerde Cazalbigi werd in 1762 vervangen door Walckiers die tot in 1785 de "lotto" beheerde. Hij verpachtte deze staatsgokkerij: markies de Mansi en zijn vennoot bankier Augustin de Reul (wiens dochter Barbe in 1783 zou huwen met Adrien Walckiers' zoon Edouard) waren de "pachters", tot 1792.

Kort daarop solliciteerde Walckiers de post van commissaris-generaal der financiën, die hij evenwel niet bekwam.

In 1770 werd hij kabinetssecretaris en in die hoedanigheid zou hij hetzelfde jaar nog de 15-jarige Marie-Antoinette naar Parijs vergezellen, ter gelegenheid van haar huwelijk met de toekomstige Lodewijk XVI.

In 1773 paste Maria-Thérésia de breve van paus Clemens XIV toe en schafte dus ook bij ons, de orde der Jezuiten af. Zij profiteerde van de gelegenheid om de bezittingen van deze orde in te palmen waarbij de bank de Nettine natuurlijk als vereffenaar optrad en er een aardige stuiver aan verdiende.

De weduwe de Nettine overleed te Brussel op 4 december 1775; 25 jaar lang was zij de officieuze schatbewaarder der Oostenrijkse Nederlanden geweest. Mevrouw Walckiers volgde haar moeder

in die hoedanigheid op.

Adrien-Ange Walckiers kocht kort daarop twee grote domeinen: in januari 1776 kocht hij van de hertog van Duras het land en de heerlijkheid St. Amands nabij Kortrijk voor 151.000 gulden; het volgende jaar werd hij eigenaar van de heerlijkheid Evere voor 60.000 gulden door aankoop van de prinses van Salm-Kirburg.

In 1783 financierde hij de privé-bank door zijn zoon Edouard en de Schotse bankier Herries te Brussel opgericht; hij was aandeelhouder van de handelsmaatschappij "*Compagnie d'Asie et d'Afrique*" met zetel te Trieste en filiaal te Oostende, nadat de regering hem een voorkeursbehandeling bevestigd had voor de handel met Indië. In 1785 werd ook deze maatschappij onder druk van Frankrijk, Engeland en de Verenigde Provinciën ontbonden. Walckiers verloor hier vele duizenden gulden.

Vanaf 1784 bewoonde Adrien-Ange Walckiers een nieuw opgetrokken en luxueus hotel - het huidige ministerie van financiën - in het door de beroemde architecten Guimard, Montoyer en Zinner geramenageerde kwartier van het park, de latere Koninklijke Plaats. **Hij werd ridder in de Oostenrijkse orde van Sint Stefaan.**

Op eigen aanvraag (motu proprio) verkreeg hij van keizer Jozef II, op 22 mei 1786, de titel van **burggraaf** (ook voor zijn zoon Edouard): «*Notre très cher et féal Adrien-Ange de Walckiers de Tronchiennes ... ayant rendu à notre auguste maison depuis trente ans avec autant de zèle de succès des services distingués dans les différentes charges qu'il a occupées ...*».

Tijdens de nacht van 17-18 maart 1790 moet hij samen met zijn zoon naar Frankrijk vluchten, opgejaagd door het statistisch geweld in Brussel. (S. Tassier, *Les démocrates belges de 1789*, Brux. 1930 p.342).

Zijn echtgenote, Dieudonné de Nettine, overleed te Brussel op 8 juli 1789. Adrien de Walckiers zelf overleed te Brussel, op 21 floréal jaar VII (10 mei 1799). De tijden waren toen compleet veranderd: de Franse Revolutie had het Ancien Régime weggeveegd, schoon schip gemaakt met titels en prerogatieven, de goederen van de adel en de geestelijkheid aangeslagen; de bevoorrechte klassen moeten fors inleveren (toen de stad Brussel in juli 1794 een oorlogsbelasting van 5 miljoen moest betalen was de bijdrage van de Walckiers alleen niet minder dan 9000 Franse ponden)

Na het overlijden van zijn vader, in 1799, was de financiële situatie zo bedenkelijk dat Eduard de

Walckiers op 11 oktober 1800 vóór notaris aan zijn erfenis verzaakte (Carlo Bronne, *Financiers et comédiens au XVIIIe siècle; Madame de Nettine, banquière des Pays-Bas*, Brux. 1969).

Van de zes kinderen van het echtpaar Walckiers-De Nettine vermelden wij eerst de oudste dochter, Louise-Jeanne-Josephine (1756-1796), die in 1773 huwde met ridder Jean-Baptiste Tavernier de Boullongne de Mageroville, hoog ministerieel functionaris. Haar dochter kon ze uithuwelijken aan de Franse diplomaat markies de Chauvelin. De Boullongnes en de Chauvelins hadden nauwe familiebanden met het huis van Orleans.

De oudste zoon van Adrien-Ange, Edouard-Sebastien-Joseph, burggraaf de Walckiers, heer van St. Amands, werd geboren te Brussel en er gedoopt op 17 november 1758. Hij was algemeen ontvanger der financiën, sinds 29 januari 1784, een compensatie voor het onttrekken der staatsgelden, door Jozef II, aan de bank de Nettine. Zijn bankactiviteiten (met Herries), de handel met Indië en de **slavenhandel** op de westkusten van Afrika brachten hem een enorm fortuin op.

Hij leidde een vorstelijk leven (wat hem de betiteling "Edouard le magnifique" bezorgde), stortte zich als overtuigd **democraat** hals over kop in de Brabantse omwenteling ("le plus zélé des patriotes") en steunde ze financieel met gulle hand.

Het fanatiek vasthouden van Van der Noot en de Statisten aan de verouderde structuren van het

ancien régime en de privileges van de bevoorrechte standen deden de Brabantse omwenteling mislukken. Walckiers overwoog nu eerst een toenadering tot Oostenrijk en lanceerde de idee om van België een grondwettelijk koninkrijk te maken, naar Engels model, onder een Oostenrijkse prins. De Oostenrijkers negerden hem en hij werd een **enthousiast aanhanger der Franse Republiek** en strooide ook hier rijkelijk met geld.

In december 1792 en augustus 1793 werd hij aangeklaagd als speculant en als onbetrouwbare agent in dienst van Oostenrijk. Hij moest om aan de guillotine te ontsnappen naar Hamburg vluchten.

In mei 1799 kan hij naar Frankrijk terugkeren maar zijn politieke rol is uitgespeeld. Hij is zelfs compleet geruineerd en moest in zijn levensonderhoud voorzien met een bescheiden baan in de administratie. Hij overleed te Parijs op 17 april 1837.

Nota: over broers en nakomelingen (zie stamboom) en over het turbulente leven van Edouard de Walckiers raadplege men:

Suzanne Tassier, *Les démocrates belges de 1789. Mémoires de l'academie Royale de Belgique*. Coll. in 8°. T. XXVIII, fase 2., Brux. 1930.

Suzanne Tassier, *Histoire de Belgique sous l'occupation française en 1792 et 1793*. Brux. Libr. Folk., 1934.

Suzanne Tassier, *Figures révolutionnaires, XVIIIe siècle*. Coll. notre passé. La renaissance du livre. Brux. s.d.

Edouard de Walckiers

Documentatie

- A. De Portemont, *Recherches historiques sur la ville de Grammont*, (Gent 1870) dl.II, p.59-60.
- H. Van Gassen, *Geschiedenis van Ninove*, deel II (Ninove 1960) p. 281 e.v.
- F. De Potter en J. Broeckaert: Moerbeke (Gent 1897) p. 5.
- Biographie Nationale : tome XXVI (1938) door Suzanne Tassier, kolommen 37-42.
- Annuaire de la Noblesse 1869,1874, 1899, 1913
- Eigen Schoon en De Brabander...36e jg. 1953, p.276-286. artikel van P. en J. Lindemans
- Carlo Bronne, *Financiers et Comédiens au XVIIIe siècle*. (Brux. 1969).
- S. Tassier, *Les démocrates belges de 1789* (Academie royale de Belgique, XXVIII, 2, Bruxelles 1930).
- S. Tassier, *Histoire de la Belgique sous l'occupation française en 1792 et 1793* (Bruxelles 1934).
- S. Tassier, *Figures révolutionnaires en XVIIIe Siècle*, Bruxelles s.d.
- *Het Nieuwsblad*: 31.07.1984: «Bij de koning op bezoek»
- P.J.Goetghebuer, *Choix de monuments des Pays-Bas* (Gent 1827) plaat 8.